

**Žmogaus teisėmis pridengta klimato politika
su Europos klimato kaita susijusiose bylose**

**Su klimato kaita susijusių bylų nagrinėjimo Europos
žmogaus teisių teisme teisiniai, politiniai ir ekonominiai
klausimai**

„ECR Group“ skirta ataskaita
Europos Parlamentas, Briuselis

Dr. Lucas Bergkamp, J.D., LL.M.
Katinka M. Brouwer, J.D., LL.M.

Briuselis, 2021 m. gegužės 20 d.

Santrauka

Trumpa Duarte bylos apžvalga

Duarte byloje šeši nepilnamečiai portugalai skundžiasi Europos žmogaus teisių teismui (EŽTT) dėl savo „teisės į gyvybę ir šeimos gyvenimą“, kurią neva pažeidė 33 šalys, įgyvendindamos, jų manymu, netinkamą klimato politiką.

Jie suformuluoja keletą reikalavimų, įskaitant: 1) šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimą; 2) drastiškus iškastinio kuro eksporto apribojimus; 3) drastiškas priemones, skirtas išmetamiems teršalams, susijusiems su produktų importu, kompensuoti ir 4) priemones, skirtas priversti tarptautiniu mastu veikiančias bendroves riboti teršalų išmetimą visos gamybos grandinės mastu.

Visose šiose srityse teršalų išmetimas privalo būti sumažintas iki nulio, kad atitiktų „veiksmus dėl kritiškos klimato padėties“. Remdamiesi palankiu EŽTT sprendimu, jie gali toliau bylinėtis nacionaliniu lygmeniu su šalimis, kurios nepakankamai stengiasi pasiekti šių tikslų. Šalys, dėl kurių skundžiamasi, neturės kito pasirinkimo, kaip vykdyti teismo sprendimą, nes jo apskūsti negalima.

Milžiniškos pasekmės ekonomikai ir demokratijai

Kyla pavojus visos ekonominės sistemos ekonominiam pajėgumui, nes įmonių ir šalių bandymas atitikti reikalavimus joms kainuos labai daug. Toks sprendimas daugelio šalių ekonomiką parkludys ant kelių su visomis iš to kylančiomis pasekmėmis.

Be ekonominio poveikio, kurį sunku pervertinti, pasekmės demokratijai ir teisei valstybei taip pat yra milžiniškos. Priėmus sprendimą ieškovų naudai, klimato politika bus visam laikui pašalinta iš įprasto politinių sprendimų priėmimo proceso, kai išrinkti atstovai ir administratoriai gali pasverti ir palyginti įvairius interesus, įvertinti politiką ir, prireikus, atlikti atitinkamas korekcijas.

Ideologiniai, šališki ir politinio pobūdžio teismo sprendimai

Labai tikėtina, kad nepilnamečiai portugalai, kurie iš tikrųjų yra klimato aktyvistų organizacijų pėstininkai, laimės šią bylą. Remiantis keliais veiksmais ir sprendimais, EŽTT teisėjai parodė tam tikrą šališkumą, kurį galima drąsiai vadinti ideologiniu.

- **Pirma**, šis kaltinimas turėjo būti nedelsiant atmestas dėl to, kad jis buvo pateiktas visiškai apeinant nacionalinį teisminį procesą. Nors paprastai tai yra standartinis etapas prieš bylai patenkant į EŽTT, šiai bylai buvo suteikta speciali pirmenybė, nes ji buvo laikoma nagrinėtina skubos tvarka.
- **Antra**, EŽTT savo iniciatyva išplėtė nepilnamečių pateiktą skundą įtraukdamas „kankinimą“.

Anot teismo, „netinkamos klimato politikos“ vykdymas neva gali būti savime prilyginamas kankinimui ar nežmoniškam elgesiui.

- **Trečia**, byloje dalyvaujantys teisėjai jau yra paskelbę viešą sprendimą dėl „nepaneigiamos kritiškos klimato padėties“, kuriai taisyti reikalingi skubūs veiksmai, o teismo pirmininkas savo kalboje taip pat įvardijo EŽTT kaip „Europos klimato kaitos teismą“. Jis taip pat pasakė keletą padrašinančių žodžių apie „klimato teisingumo“ sėkmės galimybę, kurią galima suprasti kaip atvirą kvietimą klimato activistams pasitelkti teismo pagalbą stengiantis primesti savo svajonių klimato politiką Europai ir likusiam pasauliui.
- **Ketvirta**, EŽTT atmetė visapusiškai pagrįstą suinteresuotų EP narių prašymą leisti jiems įsikišti, nepateikdamas šio sprendimo motyvų. Lygiai tas pats nutiko ir su grupe, turinčia konstitucinės teisės žinių, taip pat organizacija, kuri kritiškai vertina klimato politiką ir jos mokslinį pagrįstumą. Tačiau buvo leidžiama įsikišti organizacijoms, kurios aiškiai pritaria šios bylos ieškovams.

Taigi ši byla rodo jau kurį laiką besitęsiančią tendenciją, jog EŽTT teisėjai aktyviai veikia siekdami politinių tikslų, o tai kelia tiesioginę grėsmę valdžių atskyrimui. Teisingas bylos nagrinėjimas Europos žmogaus teisių teisme nėra užtikrinamas.

Žmogaus teisės kaip pretekstas

Duarte byla parodo, kaip klimato activistai gali pajungti EŽTT teisėjus, su kuriais juos sieja ideologinė giminystė. Užmaskuota žmogaus teisėmis, klimato politika sumažinama iki negrįžtamo teisinio diktato, dėl kurio neįmanomas joks demokratinis valdymas. Teisminės institucijos, diktuojančios politiką demokratiškai išrinktoms vyriausybėms, ne taiko įstatymus, o pačios juos kuria. Susiję teisėjai net nebando slėpti savo šališkumo.

Išvada

Teisinė valstybė ir valdžių atskyrimo principas turi būti atkurti. Nepriimtina, kad teisėjai piktnaudžiauja žmogaus teisių sutartimi, siekdami priverstinai primesti Europos šalims klimato politiką. Sprendimų priėmimas, kuris turėtų vykti atviroje politinėje arenoje, yra izoliuotas, todėl pakertamas visas demokratinio valdymo modelis ir griauamas piliečių pasitikėjimas valdžia. EŽTT tapo ideologine institucija, kuri aktyviai siekia politinių tikslų neturėdama tam įgaliojimų. EŽTT turėtų grįžti prie žmogaus teisių gynimo prerogatyvų, o ne veikti kaip institucija, kuri griaua demokratiją, politiką ir teisinę valstybę.